

เงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน
เมืองสุโขทัย
Conditions Strengthened Art and Cultural Identity
of Chinese Thai, Su-ngai Kolok

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์¹, ปัญญา เทพลิงห์²
Pongtach Chitwiboon¹, Punya Tepsing²

Received: February 16, 2023

Revised: September 27, 2023

Accepted: October 5, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย มุ่งแสวงหาความจริงด้วยกระบวนการค้นแนวปรากฏการณ์วิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองสุโขทัยไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 16 คน ประธานสมาคมจีน 4 คน และกลุ่มคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เชื้อสายจีนและสามารถให้ทัศนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมจีนหรือผลักดันให้เกิดการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีน จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 30 คน

ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัย สามารถแบ่งออกเป็น 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขภายในและเงื่อนไขภายนอก โดย 1) เงื่อนไขภายใน ได้แก่ ความภูมิใจในความเป็นจีน เช่น ภูมิใจในภาษาจีน ความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ความเชื่อความศรัทธาต่อเจ้าแม่ไฉ่โหมะ และความชอบส่วนบุคคล เช่น ความชื่นชอบในภาษาจีน และ 2) เงื่อนไขภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว เช่น การสนับสนุนให้ลูกหลานเรียนภาษาจีน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การอยู่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม เหตุการณ์ความไม่สงบ เช่น การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด เป็นต้น ทั้งนี้การพิจารณาถึงเงื่อนไขของการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีนจากทั้งภายในและภายนอกควบคู่กัน ไม่เพียงมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจในบริบทความเป็นคนเชื้อสายจีนภายใต้

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (Ph.D. of Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University) E-mail: chezze.grace@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (Associate Professor of Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University) E-mail: punya.t@psu.ac.th

พื้นที่เมืองสุโขทัยโลกมากขึ้น แต่ยังไม่ไปสู่การหาแนวทางในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนร่วมกันได้อย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: เงื่อนไข, ศิลปวัฒนธรรมจีน, ชาวไทยเชื้อสายจีน, เมืองสุโขทัยโลก

Abstract

This research aimed to study conditions that strengthened the art and cultural identity of Chinese Thai in Su-ngai Kolok. A qualitative research method was used with phenomenological approach, and the data were collected through related documents, observations, and in-depth interviews. The key informants included 16 Chinese Thai individuals who had lived in Su-ngai Kolok for more than 10 years, 4 chairmen of Chinese associations, and 10 individuals who were not Chinese Thai but could provide information related to the research, totaling 30 key informants.

The results revealed that the conditions that strengthened the art and cultural identity of Chinese Thai in Su-ngai Kolok could be categorized into two categories: internal and external conditions. Firstly, the internal conditions included the dignity of Chineseness, such as the dignity of the Chinese language, beliefs in gods such as the belief in Chao Mae Tomo, and individual preferences such as a preference for the Chinese language. Secondly, the external conditions included family support such as learning Chinese, a multicultural society, such as living in a multicultural environment, and situations of unrest, such as assemblies for strength building and adaptation during the COVID-19 pandemic. The analysis of both internal and external conditions that strengthened art and cultural identity can provide an understanding of Chinese Thai context in Su-ngai Kolok. This study is also beneficial for guidelines on strengthening the art and cultural identity of Chinese Thai with multiple dimensions.

Keywords: Conditions, Chinese Art and Culture, Chinese Thai, Su-ngai Kolok

บทนำ

เมืองสุโขทัยโลกเป็นเมืองหนึ่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองจากการเข้ามาบุกเบิกทำการค้าของชาวจีนอพยพตั้งแต่สมัยอดีต เนื่องจากอุปนิสัยส่วนตัวของชาวจีนที่มีความขยันขันแข็ง ปรับตัวได้ง่าย และเก่งด้านการเจรจาค้าขายเป็นทุนเดิม ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในพื้นที่เมืองสุโขทัยโลกไม่เพียงมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองสุโขทัยโลกให้มีความเจริญรุ่งเรือง แต่ยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่ เห็นได้จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ที่มีเนื้อหาว่านายอำเภอคนแรกของเมืองสุโขทัยโลกได้มีการขอใช้ที่ดินของชาวจีน

อพยพรุ่นแรกในการก่อสร้างถนน แต่กระนั้นก็นำพาความเจริญเข้าสู่พื้นที่เมืองสุโขทัยได้ไม่มากนัก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 มีนโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เกิดการสร้างทางรถไฟสายใต้ ที่มีสถานีเมืองสุโขทัยเป็นสถานีปลายทาง ยิ่งทำให้ง่ายต่อการเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายของชาวจีนจากทั่วประเทศ ในระยะแรกมักเข้ามาขายแรงงานเป็นหลัก โดยผ่านเส้นทางรถไฟสายใต้ในเขตป่าจันทูลี จดคลองสุโขทัย เพื่อจะเชื่อมทางรถไฟสยามติดต่อกับรถไฟสหรัฐอเมริกา ที่แม่น้ำสุโขทัย ซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างประเทศสยามกับรัฐลันตัน แต่เนื่องจากการมีเส้นทางรถไฟสายใต้ ที่ยิ่งเอื้อประโยชน์ให้เกิดการทำการค้าระหว่างประเทศ ชาวจีนสุโขทัยจึงค่อย ๆ ขยับขยายกลายเป็นพ่อค้าคนกลาง ชาวจีนบางกลุ่มถือโอกาสเข้ามาตั้งรกรากอยู่อย่างถาวร เนื่องจากมองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ บางกลุ่มแต่งงานกับคนในพื้นที่ เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ เหล่านี้ส่งผลให้จำนวนประชากร และบทบาททางสังคมของชาวจีนเพิ่มสูงขึ้น เกิดเป็นชุมชนชาวจีนย่านถนนเจริญเขต ถนนประชาวัดฉิม และถนนชลธารเขต ทั้งยังเป็นที่ตั้งสำคัญของกลุ่มสมาคมจีนทั้ง 4 สมาคมในปัจจุบัน เห็นได้ว่าจากอดีตกลุ่มชาวจีนได้มีการแสดงพลังผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าและทางสังคม จนปัจจุบันเมืองสุโขทัยกลายเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของกลุ่มสมาคมชาวไทยเชื้อสายจีน จังหวัดนราธิวาส และกลายเป็นอำเภอที่ไม่ใช่ตัวจังหวัดของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความเจริญและใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา (เทศบาลเมืองสุโขทัยโลก, 2565)

ชาวจีนอพยพรุ่นแรกที่เข้ามาในพื้นที่เมืองสุโขทัยได้มาตัวเปล่า ยังนำศิลปวัฒนธรรมของตนเข้ามาในพื้นที่ ทั้งยังเป็นชาติที่ยึดมั่นในศิลปวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น สอดคล้องกับงานศึกษาของ Bloomfield (1989) ที่กล่าวว่า ไม่ว่าจะคนจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่ใดก็ตามหากินอยู่ที่ใด พวกเขาจะนำคติความเชื่อและประเพณีของตนติดมาเสมอ โดยจะพยายามรักษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ แม้แต่ในพื้นที่ที่ตนถูกมองว่าเป็นชนกลุ่มน้อย วิธีการดำเนินชีวิตและความเชื่อต่าง ๆ ก็ไม่แตกต่างกัน และยังคงรักษาความเป็นจีนได้อย่างเด่นชัด ดังเห็นได้จากการจัดตั้งสมาคมเพื่ออารงความเป็นจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยโลก จำแนกตามกลุ่มภาษาพูด ประกอบไปด้วยสมาคมแต้จิ๋ว สมาคมไหหลำ สมาคมฮากกา และสมาคมฮกเกี้ยน ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ดังที่ ถาวร สิทธิโกศล (2559) ชี้ให้เห็นว่า จีนแต้จิ๋วรักน้ำใจไมตรี (重情) จีนไหหลำรักหน้าตา (重脸) จีนฮากการักศีลธรรม (重义) และจีนฮกเกี้ยนรักเหตุผล (重理) เป็นต้น ลักษณะร่วมที่สำคัญของชาวจีนอพยพเหล่านี้ คือการเป็นนักปฏิบัตินิยมที่ยึดหลักอุดมการณ์ความเป็นจีน และสำนึกรักในความเป็นชนชาติจีน ทั้งยังมีความพยายามในการจัดงานเทศกาลประเพณีจีนต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมถึงการสร้างสุสานจีนและศาลเจ้าแบบจีน เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เสริมสร้างความสามัคคี และสร้างการรับรู้ในความเป็นพวกเดียวกันของคนเชื้อสายจีน สิ่งเหล่านี้ก็กลายมาเป็นมรดกตกทอดที่ถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น

แต่ทว่าหลังจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมครั้งใหญ่ ที่ส่งผลให้ชาวไทยพุทธเคลื่อนย้ายออกเป็นจำนวนมาก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ส่วนหนึ่งเป็นคนเชื้อสายจีนในพื้นที่ดั้งเดิม บ้างมีการขายกิจการให้กับคนมุสลิม ชาวจีนที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ต่างต้องปรับตัว

กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มีการรวมตัวสร้างพลังสามัคคีกันอย่างเหนียวแน่น เพื่อเป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อสายจีนท่ามกลางความเกรงต่อการถูกเบียดขับออกจากสังคมที่มีพลังเหนือกว่า ประกอบกับการเข้ามาของโรคระบาดไวรัสโควิด 19 ที่เหมือนเป็นการตอกย้ำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย และทำให้สำนักร่วมทางมรดกวัฒนธรรมของลูกหลานรุ่นใหม่อเลือนหายไป ขาดการตระหนักถึงคุณค่า และไม่มีการถ่ายทอดต่อให้คนรุ่นหลัง จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบหนึ่งในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางด้านภาษาจีนที่ปัจจุบันสูญหายไปอย่างสิ้นเชิง คนเชื้อสายจีนปัจจุบันตั้งแต่รุ่นที่ 3 เป็นต้นไปไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาของตนเองได้ ประกอบกับประเด็นความไม่สงบที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ชายแดนใต้และสถานการณ์โควิด 19 ที่ซ้ำเติมให้เศรษฐกิจในพื้นที่เมืองสุโขทัยชงบเขา ลงอย่างต่อเนื่อง จากผลสำรวจการจัดอันดับพื้นที่ที่มีคนจีนสูงสุด 10 อันดับแรก ในปี พ.ศ. 2555 ของระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต (2565) พบว่าจังหวัดนราธิวาสติดอยู่ในอันดับที่ 2 ของประเทศ เป็นผลมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่ยืดเยื้อมานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และบุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, 2553) อันส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนมาเลเซียที่เดินทางเข้ามาเพื่อพักผ่อน และร่วมประกอบพิธีกรรมแบบจีนตามที่ตนศรัทธา ทั้งนี้เกิดจากเศรษฐกิจของเมืองสุโขทัยส่วนหนึ่งเป็นการนำกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมจีนมาช่วยพัฒนาสังคมและคอยกระตุ้นการท่องเที่ยว เช่น การจัดงานเทศกาลตรุษจีน การจัดงานสมโภชองค์เจ้าแม่โตะโมะะ ตั้งงานศึกษาของ ปัญญา เทพสิงห์ และเกิดฉาว บุญปรกาการ (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่าในภาวะเหตุการณ์ความไม่สงบ คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยยังคงร่วมมือกันจัดงานสมโภชองค์เจ้าแม่โตะโมะะ เพื่อเป็นการแสดงพลังสามัคคี และกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของเมือง โดยอาศัยการวางแผนอย่างรัดกุม เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้นหากศิลปวัฒนธรรมจีนไม่ได้รับการรักษาเสริมสร้างหรือฟื้นฟูในภาวะวิกฤต อาจทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวในเขตเมืองสุโขทัยถดถอย และเกิดปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคืองยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อก้าวถึงพื้นที่เมืองสุโขทัยในปัจจุบัน แม้มีการทับซ้อนทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมอยู่มาก สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม แต่ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ยังคงเป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายมุสลิม (เทศบาลเมืองสุโขทัย, 2565) ที่มีแบบแผนวัฒนธรรมตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้วัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีน ถูกผลักให้กลายเป็นวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย และส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหาย ยิ่งไปกว่านั้นเหตุการณ์ความรุนแรงและโรคระบาดโควิด 19 ที่เกิดขึ้น อาจนำไปสู่ประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองสุโขทัยที่อาจจะขัดต่อนโยบายรัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งวางแผนพื้นที่เมืองสุโขทัยให้กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าชายแดนใต้ ตั้งงานวิจัยของ นูรฟารินดา ดะแซ (2560) ที่เห็นว่าเมืองสุโขทัยมีศักยภาพในการเป็นเขตพื้นที่การค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือทางการคมนาคม ความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากรมนุษย์ รวมไปถึงโอกาสในการลงทุนทางด้านธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวจากนักธุรกิจนายทุนจีน อันจะไปสู่การยกระดับมาตรฐานเศรษฐกิจของเมือง

ด้วยเหตุนี้คนเชื้อสายจีนจึงจัดเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองสุโขทัย และหากต้องการให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถดำรงอยู่ได้ในท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม อันจะเป็นต้นทุนสำคัญของพลังและวิถีทางการค้าของคนเชื้อสายจีน

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของงานศึกษาชิ้นนี้ ด้วยเหตุที่ว่าการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนให้ประสบความสำเร็จจะต้องเรียนรู้ถึงเงื่อนไขและเหตุผลของแต่ละพื้นที่ที่คอยเกื้อหนุนต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน และคนเชื้อสายจีนที่เป็นกำลังหลักของการพัฒนาจะต้องรู้จักปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้กับกลุ่มคนเชื้อสายอื่น ๆ ในพื้นที่ โดยไม่มีความขัดแย้งต่อกัน การศึกษาเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ในแง่ของการทำให้เห็นว่าเงื่อนไขใดบ้างที่ส่งผลให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมเงินท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายเชิงพื้นที่ของเทศบาลเมืองสุโขทัยที่มุ่งหวังให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายแดนระหว่างประเทศ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ฉะนั้นหากไม่ทำการศึกษาถึงเงื่อนไขทางศิลปวัฒนธรรมเงินที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่เมืองสุโขทัย อาจทำให้สูญเสียมรดกศิลปวัฒนธรรมเงินอันดีที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อันเป็นต้นทุนสำคัญของพลังและวิถีทางการค้าของคนไทยเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัยในอดีต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งทำการวิจัยเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย โดยทำการศึกษามาน 2 มุมมอง คือ เงื่อนไขภายใน และเงื่อนไขภายนอก ในย่านชุมชนคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย บริเวณถนนเจริญเขต ถนนประชาวิวัฒน์ และถนนชลธารเขต เนื่องจากมีครอบครัวคนเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่ได้รับการปฏิสังสรรค์จากกลุ่มคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยอยู่เป็นประจำ ทั้งยังเป็นที่ตั้งของกลุ่มสมาคมเงินที่ยังคงกลืนอายุความเป็นเงินไว้อย่างเด่นชัด ทั้ง 4 สมาคม ได้แก่ สมาคมแต้จิ๋ว สมาคมฮกเกี้ยน สมาคมฮากกา และสมาคมไหหลำ

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม Gagne & Deci (2005) ได้เสนอเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขภายใน

และเงื่อนไขภายนอก โดยเงื่อนไขภายใน สามารถใช้อธิบายการเสริมสร้างอัตลักษณ์บางอย่างที่
ผู้คนกระทำ และไม่ได้รับการหนุนเสริมจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เงื่อนไขภายในให้ความสำคัญถึง
คุณสมบัติของศิลปินวัฒนธรรม โดยที่คุณลักษณะเหล่านั้นคอยเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดความสนใจ
อยากที่จะเรียนรู้ เป็นเรื่องแปลกใหม่ น่าท้าทาย น่าสนใจ สิ่งเหล่านี้จะผลักดันให้บุคคลแสดง
พฤติกรรมต่าง ๆ ดังนั้น เงื่อนไขภายในเป็นความต้องการของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่
เกิดจากการเสาะแสวงหาของตนเอง สามารถลิขิตได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้อารมณ์ยังเป็นส่วน
เกี่ยวข้องผสมผสานกับเงื่อนไขภายใน ความภูมิใจ ความเชื่อจากความศรัทธา และความชอบมี
บทบาทโดยตรงที่สำคัญต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่ถูกจูงใจจากภายใน เงื่อนไขภายในจึงสามารถ
สร้างจากการพุ่มพัก และคอยปลูกฝังตั้งแต่เกิด ทั้งนี้ยังมีงานศึกษาวิจัยอีกหลายเรื่องต่างยืนยันว่า
เงื่อนไขภายในส่งผลทางบวกต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปินวัฒนธรรม ทำให้การเสริมสร้างประสบ
ผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ขณะที่เงื่อนไขภายนอก เป็นความต้องการของบุคคลที่จะแสดง
พฤติกรรมได้ออกมาโดยต้องอาศัยสิ่งเร้าจากภายนอก มาเป็นตัวกำหนดให้บุคคลแสดงพฤติกรรม
ที่พึงประสงค์ออกมา โดยเงื่อนไขภายนอก อาจอาศัยสิ่งเร้าภายนอกเชิงบวกเพื่อให้เกิดการเสริมสร้าง
อัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ดำรงอยู่และมีความเข้มข้นในการแสดงพฤติกรรมนั้น เช่น การได้รับการ
สนับสนุนจากครอบครัว หรืออาจให้สิ่งเร้าภายนอกเชิงลบ เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
เหตุการณ์ความไม่สงบ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นตัวจูงใจให้บุคคล
แสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ เงื่อนไขภายนอกเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าภายนอก และส่งผลทางบวกต่อ
การเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปินวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย

โดยสรุปแล้วแก่นหลักของเงื่อนไขการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปินวัฒนธรรม จะต้องเกิดขึ้น
จากทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเงื่อนไขภายในเป็นการตระหนักรู้ที่เกิดขึ้นจากการพุ่มพักและปลูก
ฝังที่ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ประกอบกับสภาพแวดล้อมจาก
ภายนอก ทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่เป็นเหมือนแรงเสริมให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่มีความ
เด่นชัดมากขึ้น เห็นได้ว่าทั้ง 2 เงื่อนไขจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาควบคู่กันไป เพื่อให้ได้เงื่อนไข
ที่มีประสิทธิภาพและครบถ้วนต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งศิลปินวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนใน
พื้นที่เมืองสุโขทัย ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้แนวคิดของ Gagne & Deci มาเป็นกรอบในการ
มองปรากฏการณ์อย่างกว้าง ๆ เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขที่ส่งผลให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมือง
สุโขทัย สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ศิลปินวัฒนธรรมจีน ให้ดำรงอยู่ได้
ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนา
เดิมอยู่ในเมืองสุโขทัยไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 16 คน ประชาชนสมาคมจีน 4 สมาคม จำนวน
4 คน และกลุ่มคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เชื้อสายจีนและสามารถให้ทัศนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างศิลปิน
วัฒนธรรมจีนหรือผลักดันให้เกิดการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) รวมถึงการใช้โปรแกรมออนไลน์ เช่น โปรแกรม Zoom โทรศัพท์มือถือ ในการนัดสัมภาษณ์ เนื่องจากระยะเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ เป็นช่วงคาบเกี่ยวของการเกิดโรคระบาดไวรัสโควิด 19 ทำให้การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จริงไม่สะดวกมากนัก โดยเลือกพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสุโขทัย ประเทศไทย เกี่ยวกับเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2564 รวมหนึ่งเดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยผู้วิจัยระบุประเด็นคำถามหลักไว้ในแบบสัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเล่าเรื่องได้อย่างอิสระ ในประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ 1) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) ประเด็นเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย การควบคุมการใช้แบบบันทึกการสังเกตการณ์ สมุดจดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียง เป็นเครื่องมือในการวิจัย

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายได้ทราบถึงสิทธิที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัยตามความสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะเปลี่ยนใจในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยสามารถหยุดการสัมภาษณ์และถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ และข้อมูลที่ได้จะถูกนำเสนอโดยใช้นามสมมุติ ซึ่งผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทั้งหมด ซึ่งเป็นธรรมชาติของหลักการวิจัยทางสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้เน้นการวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขภายในและเงื่อนไขภายนอก ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผลจากการพูดคุยและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการนำแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลเพื่อถอดรหัสตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย จากนั้นนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาความ โดยแยกประเด็น จัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล โดยแสดงความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงคำถามการวิจัยกับแนวคิดทฤษฎีตามแนวทางการวิเคราะห์ที่วางไว้

การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ความตรง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลมากที่สุด (Validity and Credibility) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล โดยใช้

แบบสัมภาษณ์เดียวกันจนได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและอึดตัว

ผลการวิจัย

เงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย มีดังนี้

1. ความภูมิใจในภาษาจีน

ความภาคภูมิใจในความเป็นจีนนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีน เพราะเมื่อลูกหลานจีนรู้สึกภูมิใจในความเป็นจีน ทำให้สามารถเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะความภูมิใจในการมีภาษาจีนเป็นของตนเอง คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย มีบริบทที่ติดเขตชายแดนไทย-มาเลเซีย ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารกับคนต่างชาติมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาษาจีนจึงถือเป็นอีกหนึ่งภาษาที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการค้าขาย ด้านการสื่อสาร และด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่อาจเกิดความเสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบจากกลุ่มคนที่มีความเห็นต่างได้ตลอดเวลา คนเชื้อสายจีนเมืองสุโขทัยจึงต้องรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันพื้นที่ทางวัฒนธรรมและต่อสู้ต่อรองกับกลุ่มอำนาจที่เหนือกว่า ผ่านความภูมิใจในการใช้ภาษาจีนมากขึ้น แม้ปัจจุบันคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยไม่สามารถที่จะสื่อสารด้วยภาษาจีนได้ แต่ก็รู้สึกว่าตนพร้อมที่จะเรียนรู้ เพราะเป็นภาษาที่คุ้นเคย และได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า มีเพียงคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยที่เป็นคนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 เท่านั้นที่ยังพอสื่อสารด้วยภาษาจีนท้องถิ่น ส่วนภาษาจีนกลางไม่สามารถพูดและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกหลานได้ อย่างไรก็ตามคนเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ในพื้นที่เมืองสุโขทัย ยินดีที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับภาษาจีน และมองว่าเป็นภาษาที่ถูกส่งต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงมีการปลูกฝังค่านิยมความภูมิใจในความเป็นจีนผ่านการสั่งสอน การปฏิบัติให้เห็นภายในครอบครัว ทั้งนี้ได้มีลักษณะบังคับ ดังคำสัมภาษณ์ *“พวกผมนี่คือพอเขียนได้บ้าง พออ่านออกได้บ้าง แต่ไม่ได้ทั้งหมด แต่คุณตา เขายังได้ทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นภาษาจีนท้องถิ่น เพราะฉะนั้นต่อไปจะได้อย่างนี้หรือเปล่า อันนี้ไม่ทราบอนาคต เพราะว่ารุ่นลูกเรา อย่างลูกผม 3 คน ไม่ได้เลย ภาษาจีนพูดก็ไม่ได้ สื่อสารไม่ได้ เรื่องเขียนเงินก็ไม่ได้ อ่านก็ไม่ได้ เพราะว่าไม่ได้บังคับ คือไปเรียน ABAC เขาก็เน้นภาษาอังกฤษ ไม่ได้เรียนภาษาจีน แต่ก็เคยถามเขาอะ เขาบอกว่าพร้อมที่จะเรียนรู้ภาษาจีน เพราะรู้สึกว่ามันทำทนายดี เป็นภาษาของบรรพบุรุษ ถ้าทิ้งไปคงเสียดายแยะ”* (นายซี, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 6 ตุลาคม 2564)

2. ความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนไว้อย่างเหนียวแน่น ภายใต้อิทธิพลในพื้นที่เมืองสุโขทัย คือความเชื่อความศรัทธาต่อเจ้าแม่เต้โม่ ซึ่งเป็นเทพเจ้าจีนที่คอยให้พร และดูแลลูกหลานคนเชื้อสายจีนในพื้นที่ องค์เจ้าแม่เต้โม่ตั้งอยู่ในศาลเจ้าแม่เต้โม่ ได้รับการบริการที่ดินในการจัดสร้างจากนางสงวน สรรกุล ชาวไทยเชื้อสายจีนเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สร้างขึ้นจากความศรัทธาและความเลื่อมใสในบารมี ด้วยลักษณะที่ตั้งของศาลเจ้าที่แตกต่างจากศาลเจ้าในพื้นที่อื่น ๆ จึงเชื่อกันว่าคนธรรมดาทั่วไปไม่สามารถที่จะตั้งศาลเจ้าที่ผิดตามหลักฮวงจุ้ยของจีนได้

หากไม่ใช่ผู้มีบารมีหรือเป็นองค์เทพเจ้า ซึ่งประตู่ทางเข้าของศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะจะหันไปทางทิศตะวันตก ติดกับแม่น้ำสุโขทัยโลก เปรียบเสมือนประตู่มังกรที่จลลงไปในน้ำเพื่อนำความเจริญกลับเข้ามาในพื้นที่ ศาลเจ้าจึงเป็นตัวแทนของดวงเมืองและเศรษฐกิจของเมืองสุโขทัย ทำให้ไม่นานศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะก็เป็นที่รู้จักของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และยังถือว่าเป็นอีกหนึ่งเจือปนสำคัญที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนให้คงอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างเมืองสุโขทัย เพราะความผูกพันที่มีต่อเจ้าแม่โต๊ะโมะของลูกหลานคนเชื้อสายจีนในทุกช่วงอายุ ที่เล่าต่อกันมาถึงปาฏิหาริย์และบารมีของเจ้าแม่ เมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้นในชีวิต ก็จะไปขอพรและให้เจ้าแม่คอยเป็นที่พึ่งทางจิตใจอยู่เสมอ ความเชื่อและความศรัทธาในองค์เจ้าแม่โต๊ะโมะเหล่านี้ ยังก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันของกลุ่มพื้นที่เชื้อสายจีนในพื้นที่ เพราะศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะเป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนเชื้อสายจีน และเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของเมืองสุโขทัย หากมีงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่ คนเชื้อสายจีนที่แยกย้ายไปประกอบอาชีพตามเมืองต่าง ๆ จะทำการนัดหมายเพื่อกลับมารวมกลุ่มกัน ส่งผลให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่รับรู้ถึงความเป็นคนเชื้อสายจีนที่มีศิลปวัฒนธรรมแตกต่างจากคนเชื้อสายอื่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า งานกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาในเจ้าแม่โต๊ะโมะ ไม่เพียงก่อให้เกิดการเล่าต่อถึงเรื่องราวปาฏิหาริย์ของเจ้าแม่ภายในพื้นที่ ยังได้รับการเล่าต่อออกไปยังพื้นที่อื่น การบอกเล่าให้คนภายนอกได้รับรู้ สามารถสร้างความสนใจให้กับกลุ่มคนเชื้อสายจีนที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เมืองสุโขทัย ทั้งยังทำให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่อื่น ๆ เดินทางเข้ามาร่วมกราบไหว้ด้วยความศรัทธาภายในงานกิจกรรมที่จัดขึ้น กล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มของคนเชื้อสายจีนผ่านความเชื่อและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเจ้าแม่โต๊ะโมะ ไม่เพียงช่วยสร้างจิตสำนึกถึงความเป็นคนเชื้อสายจีนให้เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองสุโขทัย แต่ยังสามารถสร้างจิตสำนึกให้กับคนเชื้อสายจีนนอกพื้นที่ในการตระหนักถึงความเป็นพวกเดียวกัน และมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมแตกต่างจากกลุ่มคนเชื้อสายอื่น ๆ เกิดการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมขึ้นในวงกว้าง ดังคำสัมภาษณ์ “งานกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาม่า เช่น งานแบกเกี้ยว หรืองานสมโภช เขามีความผูกพันคือต้องมาทุกปี แล้วที่นี่กลายเป็นรวมแก๊งค์เพื่อน กลุ่มเพื่อนที่โตมาในวัยเดียวกัน ทำกิจกรรมแบบนี้มาด้วยกัน ถึงแม้จะพลัดถิ่นไปอยู่เชียงใหม่ ไปอยู่กรุงเทพฯ ไปอยู่ที่ไหนก็ตาม วันนั้นเขาจะนัดกันเลยว่าต้องกลับมาเจอเพื่อน มาเจอครอบครัว อะไรอย่างนี้ครับ มากลับบ้าน” (นายเอ็น, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2564) และ “มันยังมีกรณีของเจ้าแม่โต๊ะโมะ ทุกคนก็ศรัทธา ถือว่าบารมีเจ้าแม่โต๊ะโมะเป็นศูนย์รวมของคนไทยเชื้อสายจีนได้ดีทีเดียวนะครับ เรามีกิจกรรมการสมโภชเจ้าแม่โต๊ะโมะ ทุก ๆ ปี ก็ลูกหลานชาวจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนก็จะกลับมาวันแม่เจ้า วันอะไรอย่างนี้ เขากลับมานะ ช่วยกันแบกเจ้า มากันเป็นหลายร้อยคน ก็ถือว่าตรงนี้ก็ยังเป็นวัฒนธรรมที่เขาที่ยอมรับอยู่” (นายเอ, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2564)

3. ความชอบส่วนบุคคล

เมืองสุโขทัย เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองจากการค้าขายผ่านการตัดทางรถไฟสายใต้มาตั้งแต่สมัยอดีต และการมีเขตชายแดนไทย-มาเลเซีย ทำให้เมืองสุโขทัยกลายเป็นย่านการค้าชายแดนใต้ที่มีความสำคัญ และมีความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก การประกาศใช้นโยบาย

จากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางที่ต้องการสร้างเมืองสุโขทัยให้กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้า ชายแดนใต้ปัจจุบัน ยิ่งส่งผลให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเล็งเห็นความสำคัญของการติดต่อสื่อสารด้วยภาษาจีนมากขึ้น ลูกหลานเชื้อสายจีนบางครอบครัวที่ชอบในภาษาจีนเป็นทุนเดิม แต่ไม่กล้าที่จะเรียน เนื่องจากมองว่าภาษาจีน เป็นภาษาที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัยการจำมากกว่าการประสมพ้องชนะกับสระ เกิดความรู้สึกกลัวต่อการเรียนรู้ภาษาจีน อีกทั้งคนในครอบครัวไม่ได้พูดคุยหรือสื่อสารกันด้วยภาษาจีน อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้คนรุ่นพ่อแม่จำเป็นต้องปกป้องอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อสายจีนของตนไว้ และเลือกหยิบใช้ภาษาไทยที่ดูเป็นกลาง เพื่อไม่ให้เสี่ยงต่อการเป็นจุดสนใจของกลุ่มพวกเห็นต่าง จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า ปัจจุบันคนเชื้อสายจีน หันมาชื่นชอบในการเรียนรู้ภาษาจีนมากขึ้น เพราะคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยประกอบธุรกิจการค้าเป็นของตนเอง บางครอบครัวมารับช่วงธุรกิจต่อจากที่บ้าน และต้องการใช้ภาษาจีนในการทำการค้ากับชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนมาเลย์ อีกทั้งยังรู้สึกตื่นตัวต่อการประกาศใช้นโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนใต้ และสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่เบาบางลง เป็นเสมือนตัวเร่งให้คนเชื้อสายจีนปัจจุบัน ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาจีนเพื่อกิจการการค้ามากขึ้น และเมื่อได้สัมผัสและเรียนรู้จริง กลับรู้สึกว่าภาษาจีนไม่ได้ยากเกินกว่าที่ตนเคยคิด จนนำไปความชอบส่วนตัวในการศึกษาภาษาจีน ดังคำสัมภาษณ์ “ตอนนี้ชอบภาษาจีนแล้ว แต่ก่อนเราไม่ชอบเลยนะ เพราะรู้สึกว่ามันยาก พูดก็ยาก เขียนก็ยาก มีลำดับขีดที่ซับซ้อน แต่ตอนนี้ไม่คิดอย่างนั้นละ อยากเรียนมากกว่า จะได้เอามาใช้ทำธุรกิจที่บ้านด้วย” (นางสาวเอช, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2564) และ “เมื่อก่อนอาม่าอากงก็พูดจีนกัน ทีก็ไม่ได้สนใจมาก เพราะคิดว่าไม่สำคัญ เดียวนี้ไปดูลิ โคร ๆ ก็อยากค้าขายกับประเทศจีน ยิ่งไกลเราติดกับเขตค้าขายชายแดนด้วยนะ ทุกวันนี้ยังนึกเสียดายที่ไม่ได้เรียนตั้งแต่เด็ก ๆ มีฝึกเรียนเอาตอนโตแล้ว” (นางสาวไอ, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2564)

4. การสนับสนุนจากครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถานที่แรกที่คอยอบรม สั่งสอน และปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อจีนให้กับลูกหลานในพื้นที่เมืองสุโขทัย ลูกหลานที่เกิดและเติบโตมาในครอบครัวคนเชื้อสายจีนจะมีความคุ้นชินกับลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากกลุ่มคนเชื้อสายอื่นในพื้นที่เมืองสุโขทัย ส่งอิทธิพลต่อการสำนึกคิดและการตัดสินใจในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะความสนใจในการเรียนรู้ด้านภาษาจีน ซึ่งเป็นภาษาที่ค่อนข้างยาก อาศัยทั้งทักษะการพูด การอ่าน การพูดและการเขียนควบคู่กัน ลูกหลานเชื้อสายจีนในพื้นที่สุโขทัยจึงมองว่าภาษาจีนไม่น่าเรียน อย่างไรก็ตามครอบครัวคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยบางครอบครัว ยังไม่ละทิ้งพยายามและมีความต้องการให้ลูกหลานเชื้อสายจีนของตนเรียนรู้ภาษาจีน เพราะมองว่าการเป็นคนเชื้อสายจีนจะต้องเรียนรู้ภาษาจีนให้ได้ มากบ้างน้อยบ้างตามกำลัง จึงให้การสนับสนุนการเรียนภาษาจีนของลูกหลานอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นกำลังใจในการศึกษา และรู้สึกสนใจในภาษาจีนไปโดยปริยาย จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า พ่อแม่เชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย มีความคาดหวังให้ลูกหลานเชื้อสายจีนของตนเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจีน เพราะเป็นเหมือนการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มเชื้อสายตนที่มีความแตกต่าง

จากคนเชื้อสายอื่น ยังเป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ทางด้านภาษาจีนให้ดำรงอยู่ในครอบครัว และพื้นที่เมืองสุโขทัย บางครอบครัวที่พอจะมีคนพูดภาษาจีนได้บ้าง ก็จะสนับสนุนให้ใช้ภาษาจีนพูดคุยกันเองภายในบ้าน ดังคำสัมภาษณ์ “แม่อยากให้เป็นเรียนภาษาที่จีน ก็ยังไม่ชอบจีน ตอนนั้น แต่พอที่บ้านสนับสนุน ก็เลยไปเรียน พอกลับมาก็ได้ใช้ภาษาจีนพูดกับญาติ ๆ บ้าง รู้สึกคิดไม่ได้เลยที่เลือกเรียนภาษาจีน” (นางสาวเอช, นามสมมติ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2564) และ “ผมมองว่าบางครอบครัวต้องชมว่าเข้าบ้านเขาจะพูดจีนอย่างเดียว อยู่ที่ว่ากฎของแต่ละบ้าน หรือการสนับสนุนการใช้ภาษาจีนของแต่ละครอบครัวด้วย เข้าบ้านพูดจีนอย่างเดียว ห้ามพูดไทยเลย เต็มมันก็ต้องพูด มันก็ซึบซึบกันไปเอง อย่างน้อยก็ไม่ลืมว่าเรารู้จักจีนนะ อะไรอย่างนี้” (นางสาวเจ, นามสมมติ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2564)

5. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เมืองสุโขทัย เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษทางการค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย ที่คอยดึงดูดนักลงทุนเงินให้เข้ามาประกอบธุรกิจการค้า บางกลุ่มมองเห็นข้อได้เปรียบและตัดสินใจอพยพเข้ามาอยู่อย่างถาวร การหลั่งไหลของผู้คน ส่งผลให้พื้นที่เมืองสุโขทัย เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกันอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมที่ดำรงอยู่จึงมีลักษณะที่หลากหลาย ทั้งนี้กลุ่มคนเชื้อสายจีนมีเพียงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ทำให้ต้องพยายามรักษาอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อสายจีนของตนไว้ให้ได้มากที่สุด ผ่านการยอมรับเอาอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของสังคมไทย ทำให้เกิดการเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมแบบไทย คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยบางครอบครัว จึงนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทมากกว่านิกายมหายานแบบจีน ประเพณีบางอย่างมีการผสมผสานกับความเป็นไทยมากขึ้น เช่น มีการนำพระแบบไทยพุทธเข้ามาสวดทำพิธีงเด็ก และการแปลบทสวดจีนเป็นไทย เป็นต้น อีกทั้งวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรและกลุ่มวัฒนธรรมหลักที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองสุโขทัย ครอบครัวเชื้อสายจีนปัจจุบันให้อิสระในการเลี้ยงดูลูกหลาน ไม่มีการบังคับให้ลูกหลานต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจีน ต่างจากกลุ่มชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เมืองสุโขทัยที่ยังคงรักษาความเป็นมุสลิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น มีโรงเรียนสอนศาสนาที่ให้ทั้งความรู้และหลักคำสอนทางศาสนาสำหรับเด็กชาวมุสลิม การบังคับให้สู้อารและเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมมลายู ทำให้วัฒนธรรมมุสลิมในพื้นที่เมืองสุโขทัยมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก เห็นได้จากครอบครัวคนเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนชาวมุสลิม จะมีการต่อสู้อีตอรองเพื่อคงความเป็นเงินของตนไว้ โดยการปรับเปลี่ยนสำรับอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมใหม่เดิมที่ใช้หัวหมูหรือเนื้อหมู เป็นวัตถุดิบในการเช่นไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษ เป็นการผสมผสานอาหารจำพวกเนื้อไก่ เนื้อเป็ดและเนื้อปลาแทนที่ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า คนเชื้อสายจีนที่มีการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นเงินของตนมากกว่าปกติ เมื่ออยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเสี่ยงต่อการถูกผสมกลมกลืน โดยจะมีการพยายามรักษาความเป็นเงินไว้ ผ่านการยอมรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก และนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรมเงินของตน ดังคำสัมภาษณ์ “คนจีนที่นี่ก็มีรับเอาวัฒนธรรมมุสลิมเข้ามาปรับแต่งบ้าง เพราะเรารู้ว่าเป็นคนกลุ่มน้อย คนมุสลิมเขาเยอะกว่า อย่างพวกของเช่นไหว้ ถ้าครอบครัวไหนบ้านติดกับคนมุสลิม

ก็ไม่มีการใช้หมู่เลยนะ จะเปลี่ยนไปใช้เนื้อสัตว์ประเภทอื่นแทน โลกเราอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ใจเขาใจเรา” (นายแอล, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2564) และ “ถามว่าผสมใหม่ มันก็มี บางครอบครัวที่ว่าเขาก็บางที่ได้ภรรยาสุลิมบ้าง อะไรว่าง เขาก็ต้องยอมไปเข้าทางโน้น เขาก็ทำให้วัฒนธรรมเขากลายไป เพราะเขาก็ต้องไปมัสยิด ไปละหมาด ไปอะไรของเขา ก็ถือว่าไม่เคร่ง แต่ยังไม่เขายกประกอบพิธีกรรมแบบจีนอยู่ ช่วงตรุษจีน หรือช่วงงานสมโภช ปัน ๆ กันไป บางทีเราก็กต้องปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอด” (นายเอ็น, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2564)

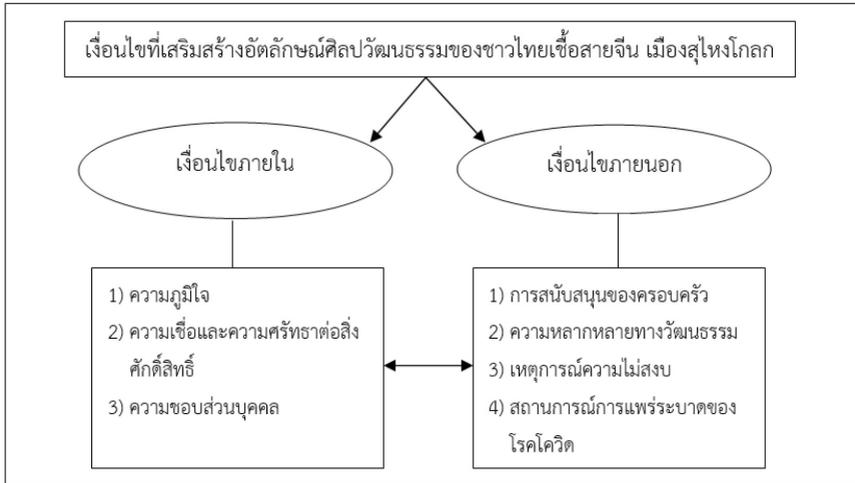
6. เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

ปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองสุโขทัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ทำให้กลุ่มคนเชื้อสายจีนพากันโยกย้ายไปสร้างฐานชีวิตใหม่ยังพื้นที่อื่น บางครอบครัวแสวงหาความปลอดภัยที่ดีกว่า เช่น เมืองหาดใหญ่หรือกรุงเทพมหานคร อาจเพราะมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพที่มีความยั่งยืนขึ้น และความเกรงกลัวต่อการลอบทำร้ายของกลุ่มผู้ที่มีวัฒนธรรมต่าง การอพยพดังกล่าว ทำให้จำนวนประชากรคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยที่หลงเหลืออยู่ มีเพียงร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมด คนมุสลิมกลายเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุด และเป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลักในพื้นที่ เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น นับเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยบางลง เมื่อคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยมีจำนวนน้อยลง พลังในการแสดงออกถึงความเป็นคนเชื้อสายจีนผ่านศิลปวัฒนธรรมจีน ย่อมลดลงและไม่มีความเข้มข้นเหมือนเช่นในอดีต จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่าช่วงที่มีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่ที่มีความเจริญกว่า เพราะเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง และครอบครัว ประกอบกับโอกาสทางการศึกษาดีกว่าของลูกหลาน เมื่อเติบโตขึ้นก็จะประกอบอาชีพและสร้างครอบครัวภายในพื้นที่ที่ตนเองพอกไปอยู่อาศัย ทำให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มคนเชื้อสายที่ยังอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างต้องยิ่งรวมพลังกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และเร่งสร้างการตระหนักในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้น โดยการส่งต่อความเป็นจีนผ่านการปลูกฝังอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมจีนสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบทพื้นที่เมืองสุโขทัย ดังคำสัมภาษณ์ “พอมีสถานการณ์ความไม่สงบ ก็คือเป็นเหตุผลที่เราไปเรียนที่อื่นด้วย” (นางสาวเอช, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2564) และ “ในช่วงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ที่เกิดมา 10 กว่าปี ตั้งแต่ปี 2547 มันก็เลยทำให้ลูกหลานของคนไทยเชื้อสายจีน อพยพไปอยู่ต่างพื้นที่เยอะ เพราะบางทีเขากลับปัญหาความรุนแรงไม่รู้ว่าจะโดนกับตัวเองเมื่อไหร่ ยิ่งเราเป็นคนกลุ่มน้อยในพื้นที่ด้วย ลูกหลาน ณ ปัจจุบัน ก็ไปเติบโตเรียนกรุงเทพฯ บ้าง ไปเรียนต่างประเทศบ้าง บางที่ไม่ได้กลับภูมิลำเนา ไปประกอบอาชีพอยู่กรุงเทพฯ ไปมีบ้านอยู่ต่างจังหวัด อยู่หาดใหญ่ อยู่อะไร วัฒนธรรมจีนเราก็เสื่อมถอยลงไปเรื่อย ๆ จากการอพยพออกในช่วงที่มีสถานการณ์นั้นแหละ ถ้าไม่มีลูกหลานให้ส่งต่อ ไม่มีคนปฏิบัติวัฒนธรรมจีนมันก็ตาย” (นายบี, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2564)

7. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

การเข้ามาของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองซูโหว่โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เดิมคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองซูโหว่โลก มีลักษณะนิสัยที่ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เพราะการรวมกลุ่มของคนเชื้อสายจีน เป็นเหมือนเครื่องแสดงออกถึงพลังอันเข้มแข็งในการต่อสู้ต่อรองกับกลุ่มอำนาจทางวัฒนธรรมที่เหนือกว่าในพื้นที่ และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นของกลุ่มคนเชื้อสายจีน แม้เป็นประชากรคนกลุ่มน้อยท่ามกลางกลุ่มวัฒนธรรมหลักของคนมุสลิม ลักษณะนิสัยการชอบรวมกลุ่มของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองซูโหว่โลก ยังมีจุดประสงค์เพื่อการพบปะพูดคุย และคอยสร้างความสัมพันธ์อันกลมเกลียวให้เกิดขึ้นในหมู่คนเชื้อสายจีนด้วยกันเอง เพราะพื้นที่เมืองซูโหว่โลกประกอบไปด้วยกลุ่มคนเชื้อสายจีนที่มีลักษณะแตกต่างกันถึง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจีนฮากกา กลุ่มจีนไหหลำ กลุ่มจีนแต้จิ๋ว และกลุ่มจีนฮกเกี้ยน ทั้งนี้การเกิดขึ้นของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 ในพื้นที่เมืองซูโหว่โลก มีส่วนทำให้ความเป็นกลุ่มก้อนของคนเชื้อสายจีนเหล่านี้สูญหายไป เนื่องจากความหวาดกลัวต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคในวงกว้าง และเสี่ยงต่อการละเมิดพระราชกฤษฎีกาควบคุมโรคฉุกเฉินของหน่วยงานส่วนกลาง ที่ระบุนำห้ามการรวมกลุ่มของประชาชนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป และต้องกักตัวอยู่ในบ้านเท่านั้น ข้อปฏิบัติดังกล่าว ไม่เพียงขัดต่อรูปแบบการใช้ชีวิตของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองซูโหว่โลก ยังทำให้การแสดงพลังความเป็นจีนผ่านการสร้างการรวมกลุ่มที่คอยยึดเหนี่ยวคนเชื้อสายจีนไว้เบาบางลงและไม่เข้มแข็งเช่นเคยจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่าการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 เป็นเสมือนตัวกระตุ้นให้กลุ่มคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองซูโหว่โลก ยังมีการดิ้นรนและหาหนทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อสายจีนตามสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนบางส่วนต้องนัดรวมกลุ่มกันผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ เช่น ไลน์ แม้ไม่เหมือนกับการเผชิญหน้ากันในพื้นที่จริง แต่สามารถงดการติดต่อไม่ให้ขาดช่วงลงได้ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการช่วยเสริมสร้างสายสัมพันธ์ให้มีความเข้มแข็งและส่งผลดีต่อการสร้างการรวมพลัง และแสดงออกถึงการมีอยู่ของศิลปวัฒนธรรมจีน โดยมีกลุ่มคนเชื้อสายจีนเมืองซูโหว่โลกเป็นเจ้าของ ดังคำสัมภาษณ์ “การรวมกลุ่มกันของชาวจีนเราช่วงโควิดนี้ลำบากมากครับ แต่ก็ดีหน่อยที่สมัยนี้มีไลน์ครับ เดียวนี้สะดวกตรงที่ว่าใช้ไลน์ อย่างวันก่อนประชุม ผมก็ประชุมผ่านไลน์วิดีโอคอล อะไอย่างนี้ ผ่าน Zoom อะไอย่างนี้ เนื่องจากตอนนี้โควิด การมาเจอกันแบบนี้มันก็ไม่สะดวก บางคนก็ไม่อยู่ในพื้นที่ ใช้การประชุม Zoom ประชุมไลน์กัน ถ้านัดตัว บางคนไปกรุงเทพฯ บ้าง คนโน้นไม่อยู่ คนนี้ไม่อยู่ มันเลยไม่สะดวก เลยนัดแบบนี้มันจะสะดวก” (นายบี, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2564) และ “สายสัมพันธ์ของชาวจีนโลกเราก็คือว่าเหนียวแน่นมากครับ ขนาดมีโควิดมา รัฐบาลให้อยู่แต่ในบ้านใช่ไหม พวกเรายังหาทางเจอกันกันได้ อาจด้วยเดี๋ยวนี้เทคโนโลยีมันไปไกล เปิดไลน์คอลกัน เห็นหน้ากัน เพื่อนฝูง ก็เหมือนอยู่ใกล้กันแล้ว เวลาจัดงานเทศกาลอะไรที่ต้องขอความร่วมมือมันก็จะสะดวกกว่าแต่ก่อน” (นายเอ็ม, นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อค้นพบภายในพื้นที่วิจัยข้างต้น สามารถนำมาสร้างแผนภูมิโดยสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 1 เงินใจที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เมืองสุโขทัย
ที่มา: ผู้วิจัย, 2565

แผนภูมิข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเงินใจที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย เป็นการศึกษาที่เกิดจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ นำไปสู่การสร้างข้อสรุป ตั้งแต่เงินใจภายในที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย 3 เงินใจ ได้แก่ 1) เงินใจจากความภูมิใจ 2) เงินใจจากความเชื่อและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ 3) เงินใจจากความชอบส่วนบุคคล และเงินใจภายนอกที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย 4 เงินใจ ได้แก่ 1) เงินใจจากการสนับสนุนของครอบครัว 2) เงินใจจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3) เงินใจจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และ 4) เงินใจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งทั้ง 2 เงินใจล้วนส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย จำเป็นต้องพิจารณาทั้งเงินใจภายใน และเงินใจภายนอกไปพร้อมกัน เนื่องจากทั้ง 2 เงินใจนี้ ทำให้การเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริบทพื้นที่เมืองสุโขทัย มีความเฉพาะและแตกต่างไปจากพื้นที่อื่น เหล่านี้นำมาสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในความเป็นเงินใจในพื้นที่เมืองสุโขทัยมากขึ้น ทั้งยังนำไปสู่การหาแนวทางเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนให้เกิดขึ้นได้อย่างรอบด้านและมีผลประโยชน์สูงสุด

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

บริบทเมืองสุโขทัย เป็นพื้นที่ที่มีความหลายหลายทางวัฒนธรรมจากการเข้ามาปะทะสังสรรค์ของผู้คนอย่างไม่ขาดสายตั้งแต่สมัยอดีต ทั้งคนไทย คนจีน และคนมุสลิมที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้ลักษณะของเมืองสุโขทัยมีความพิเศษและแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมจากการหลอมรวมกันของ 3 กลุ่มวัฒนธรรมหลัก ทำให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย ย่อมมีเงื่อนไขและเหตุปัจจัยที่เป็นเฉพาะตัว โดยในแง่ของอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีน ที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงผลรวมของอุดมการณ์ความคิดของคนเชื้อสายจีนในแต่ละกลุ่มชน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีนในสังคม เช่น ภาษาจีน ความเชื่อความศรัทธาแบบจีน และประเพณีจีน ซึ่งคนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ศิลปวัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว หากมีเงื่อนไขที่ทำให้เปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสภาพบริบทที่ศิลปวัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาสรุปและจัดกลุ่มตามแนวคิดของ Gagne & Deci (2005) ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับเงื่อนไขในเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมว่าควรพิจารณาจาก 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขภายในและเงื่อนไขภายนอก ซึ่งเงื่อนไขทั้งสองจะถูกประสานเข้ากัน ทำให้การเสริมสร้างอัตลักษณ์มีความสมบูรณ์และรอบด้านมากขึ้น

เงื่อนไขภายใน แบ่งออกเป็น ความภูมิใจในภาษาจีน ความเชื่อและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความชอบส่วนบุคคล ดังนี้

ความภูมิใจในภาษาจีน พบว่า คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย มีความภูมิใจในความเป็นจีนผ่านอัตลักษณ์ทางด้านภาษา เนื่องจากพื้นที่เมืองสุโขทัย เป็นพื้นที่ที่มีเขตแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ทำให้งานต่อการเข้ามาติดต่อเจรจาทางการค้าตั้งแต่สมัยอดีต ภาษาจีนจึงเข้ามาอยู่ในบทบาทการค้าเนินชีวิตของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ไม่เพียงเป็นข้อได้เปรียบทางการค้า ยังรวมไปถึงด้านการสื่อสาร และการท่องเที่ยว เพราะมองว่าภาษาจีนเป็นภาษาที่จะได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ แม้ปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะสื่อสารด้วยภาษาจีน เนื่องจากเป็นภาษาที่ค่อนข้างยากและมีความซับซ้อน ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้นาน แต่ก็เป็นเรื่องที่มีความท้าทายและพร้อมที่จะเรียนรู้ ทั้งยังไม่อยากให้อัตลักษณ์ทางด้านภาษาจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยสูญหายไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพร ศิริพันธ์ (2561) ที่ให้ทัศนะไว้ว่าภาษาจีนมีส่วนทำให้คนเชื้อสายจีนรู้สึกถึงภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนเชื้อสายจีน เนื่องจากเป็นหนึ่งในภาษาต่างประเทศที่มีผู้ใช้มากที่สุดในโลก และมีความจำเป็นในการใช้ติดต่อสื่อสารและสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ หากเป็นลูกหลานคนเชื้อสายจีน แสดงให้เห็นถึงการมีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นทุนเดิม และถูกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ไม่เหมือนกับคนเชื้อสายอื่นอย่างเช่นภาษาจีน อาจทำให้ายต่อการเรียนรู้เพิ่มเติมของลูกหลานเชื้อสายจีนที่สนใจ และทำให้การเจรจาภายใต้บริบทพื้นที่เมืองสุโขทัยที่เป็นเมืองแห่งการค้าและการลงทุนชายแดนได้จากนักลงทุนชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนมาเลย์ ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ความเชื่อและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พบว่า องค์เจ้าแม่โตะโมะ เป็นเทพเจ้าจีนที่คอยปกป้อง และคอยดูแลสารทุกข์สุขดิบของพี่น้องคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยมาอย่างยาวนาน ตามความเชื่อของคนจีน องค์เจ้าแม่โตะโมะเปรียบเสมือนรูปปั้นเคารพของเทพเจ้าจีนปกติ ที่ตั้งประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าจีน และคอยคลันตาลให้ในสิ่งที่ลูกหลานคนเชื้อสายจีนปรารถนา สิ่งที่ทำให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่ต่างพากันเลื่อมใสศรัทธาในบารมีขององค์เจ้าแม่โตะโมะ เกิดจากการแสดงให้เห็นถึงอิทธิฤทธิ์ในการตั้งท่าของศาลเจ้าที่ผิดจากหลักฮวงจุ้ย และมีลักษณะต่างจากศาลเจ้าอื่น คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยจึงเชื่อว่า หากไม่ใช่ผู้มีบารมีหรือเป็นองค์เทพเจ้าจะไม่สามารถทำได้ ด้วยความเชื่อในอำนาจบารมีและปาฏิหาริย์ดังกล่าว ทำให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และภูมิใจที่ตนเกิดมาเป็นคนที่มิเชื่อสายเดียวกับองค์เจ้าแม่ ส่งผลให้เกิดการสร้างความตระหนักรู้ในศิลปวัฒนธรรมที่มีคนเชื้อสายจีนเป็นเจ้าของความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อองค์เจ้าแม่โตะโมะ นำไปสู่ความผูกพันระหว่างคนกับเทพเจ้า เห็นได้จากเมื่อคนเชื้อสายจีนในพื้นที่มีเรื่องไม่สบายใจ ก็จะหันไปพึ่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์เจ้าแม่อยู่เสมอ กลายมาเป็นศูนย์รวมจิตใจและที่ยึดเหนี่ยวของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยไปโดยปริยาย สอดคล้องกับ เหตุมาตุ ดวงมณี (2552) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเทพเจ้าจีน มีส่วนช่วยให้อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีนมีความเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวจีนที่มักจะถูกติดอยู่ความเชื่อและอำนาจบารมีของเทพเจ้า จนมีคำกล่าวที่ว่า “ความเชื่อสะท้อนความคิด” ชาวจีนมีความเชื่อใหญ่ ๆ อยู่สองอย่างที่ถือเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตคือ เชื่อในเรื่องเทพเจ้าและเชื่อในเรื่องภูตผี ยิ่งเทพเจ้าอย่างองค์เจ้าแม่โตะโมะแสดงปาฏิหาริย์ให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เกิดความศรัทธามากเท่าไร ยิ่งทำให้ความเข้มข้นทางศิลปวัฒนธรรมจีนเด่นชัดขึ้นตามมา เช่นเดียวกับ เจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561) ที่เสริมว่า เงื่อนไขที่เกื้อหนุนให้ความจีนมีการรวมตัวที่เหนียวแน่น คือ ความเชื่อในเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวจีนเป็นกลุ่มชนที่มีความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมดั้งเดิม และใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย ยังคงมองว่าองค์เจ้าแม่โตะโมะ เป็นเหมือนเครื่องแสดงออกถึงการดำรงอยู่ของตนท่ามกลางพื้นที่ที่คนมุสลิมเป็นประชากรกลุ่มใหญ่

ความชอบส่วนบุคคล พื้นที่เมืองสุโขทัย เป็นพื้นที่ที่รัฐบาลส่วนกลางวางฐานะให้เป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนใต้ ภายใต้อำนาจ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะภาษาจีนกลายเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมจากคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเป็นอย่างมาก เพราะมีประโยชน์ในการใช้ติดต่อสื่อสารกับนักลงทุนและนักท่องเที่ยวชาวจีนเมย์ และชาวจีนสิงคโปร์ ความได้เปรียบทางด้านภาษาจีน ทำให้ลูกหลานคนเชื้อสายจีนปัจจุบันเกิดสำนึกรักในรากเหง้าที่เป็นเหมือนมรดกทางวัฒนธรรมของตน แม้ช่วงที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่เมืองสุโขทัยก็ส่งผลให้คนเชื้อสายจีนต่างพากันหลีกเลี่ยงและปกปิดอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อสายจีนของตนไว้ หันไปหยิบใช้ภาษาไทยที่ดูเหมือนเป็นกลางในการสื่อสารในพื้นที่ เนื่องจากเกรงกลัวต่อกลุ่มอำนาจผู้มีความเห็นต่าง กลุ่มลูกหลานคนเชื้อสายจีนจึงไม่ได้รับการปลูกฝังทางด้านภาษาจีนมาตั้งแต่กำเนิด และมองว่าภาษาจีนเป็นภาษาความยาก ทั้งนี้เมื่อเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่บางางลง คนเชื้อสายจีนจึงเริ่มหันมาชื่นชอบและสนใจในภาษา

จีน เปลี่ยนมุมมองในเชิงบวกมากขึ้น สอดคล้องกับ ปุณฺณิศา คงทน (2561) ที่สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยหนึ่งที่คอยส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งให้กับศิลปวัฒนธรรมจีน คือปัจจัยทางด้านความชอบส่วนบุคคลต่อการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม เช่น ภาษาจีน คนชอบส่วนตัวในภาษาจีน ส่งผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมและเจตคติของผู้เรียน รวมไปถึงความรู้พื้นฐานทางภาษาจีน เพราะการเรียนรู้ภาษาจีนต้องอาศัยความพยายามของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อที่จะพัฒนาทักษะการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน ดังนั้น เมื่อคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเริ่มมีความชอบส่วนตัวในการเรียนรู้ภาษาจีน ย่อมส่งผลต่อการมีอยู่ของอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยตามไปด้วย

เงื่อนไขภายนอก แบ่งออกเป็น การสนับสนุนจากครอบครัว ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สถานการณ์ความไม่สงบ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 ดังนี้

การสนับสนุนจากครอบครัว ครอบครัวเป็นเหมือนสถาบันทางสังคมที่อยู่ติดตัวชาวจีนมาตั้งแต่เกิดจนตาย เห็นได้จากการให้ความสำคัญต่อครอบครัวในสังคมชาวจีน ที่เป็นผลมาจากการปลูกฝังอุดมการณ์แนวคิดปรัชญาขงจื้อ ที่มองว่าชาวจีนจะยกย่องเชิดชูครอบครัวขยาย การแยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่ ถือเป็นเรื่องที่น่าอับอาย ครอบครัวในอุดมคติของชาวจีน จะต้องมีส่วนในครอบครัวสี่หรือห้ารุ่นอยู่ร่วมกัน คือ รุ่นอาวุโสกว่า ได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า และรุ่นอ่อนอาวุโสกว่า ได้แก่ รุ่นลูกและรุ่นหลาน ซึ่งจะต้องเชื่อฟังและถือล้าตัวรุ่นของสมาชิกในครอบครัวอย่างเคร่งครัด สังคมชาวจีนจึงเป็นสังคมที่มีพื้นฐานผูกติดอยู่กับระบบครอบครัวเป็นสำคัญ คนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่เมืองสุโขทัยต่างรับเอาอิทธิพลและนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ แม้ลูกหลานคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยปัจจุบัน จะมองว่าภาษาจีนเป็นเรื่องที่ยากและมีความซับซ้อน หากครอบครัวสนับสนุนและคาดหวังให้เรียนรู้ภาษาจีน ลูกหลานเชื้อสายจีนจะต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้การสนับสนุนจากครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ยังทำให้ลูกหลานมีกำลังในการเรียนภาษาจีนมากขึ้น เกิดเป็นความเคยชินและรู้สึกที่ภาษาจีนไม่ยากอย่างที่ตนคิด กลายมาเป็นความรักและห่วงใยในมรดกทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ตามที่ ปุณฺณิศา คงทน (2561) เห็นว่า การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นเงื่อนไขภายนอกที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางศิลปวัฒนธรรมจีน เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลในการดูแลควบคุมความเป็นอยู่ของทุกคนภายในบ้าน รวมถึงปัจจัยหลักทางการศึกษา สอดคล้องกับ บุญช่วย โชคว่านวยชัย (2537) ที่พบหนึ่งในตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ คือความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความคาดหวังของพ่อแม่ต่ออนาคตการศึกษาของลูกหลาน กล่าวได้ว่า การสนับสนุนจากครอบครัวเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขภายนอกที่สำคัญต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยให้มีความเข้มแข็งและเด่นชัดขึ้นกว่าเดิม

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมืองสุโขทัย เป็นอีกหนึ่งเมืองที่มีการติดต่อการค้ากับผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมมาตั้งแต่สมัยอดีต เห็นได้จากประวัติศาสตร์ของการเข้าร่วมพัฒนาเมืองสุโขทัยของคนทุกเชื้อสาย ทั้งคนไทย คนมุสลิม และคนจีน ส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่มีลักษณะของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการเข้ามา

ของสถานการณ์ความรุนแรง ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกไม่ปลอดภัยกับกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่คิดจะทำร้ายคนที่มีความเห็นต่าง อีกทั้งสังคมได้สร้างภาพจำและตีตรากลุ่มผู้มีความเห็นต่างในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับคนมุสลิม คนในพื้นที่เมืองสุโงโกลจึงเกิดความระแวงและแบ่งแยกพรรคพวกกันเอง นำไปสู่ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่เบาบางลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปวัฒนธรรมเงินในพื้นที่เมืองสุโงโกลที่ถูกผลักดันให้กลายเป็นกลุ่มวัฒนธรรมชายขอบท่ามกลางวัฒนธรรมกระแสหลักอย่างวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของคนมุสลิม ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดในพื้นที่ การถูกผลักดันให้กลายเป็นกลุ่มวัฒนธรรมชายขอบยิ่งทำให้เห็นคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโงโกล ต้องพยายามเร่งรักษาอัตลักษณ์ความเป็นคนเชื้อสายจีนของตนไว้ให้ได้มากที่สุด ประกอบกับลักษณะนิสัยของชาวจีน เป็นชนชาติที่มีความสามารถทางด้านการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่เป็นทุนเดิม ทำให้เกิดการรักษาทักษะศิลปวัฒนธรรมเงินเป็นไปในรูปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ผ่านการยอมรับเอาอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของชาวมุสลิมมาผสมผสานปรับเปลี่ยนมากบ้างน้อยบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมเงินของตนยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ โดยไม่มีความขัดแย้งกับกลุ่มอำนาจที่มีวัฒนธรรมเหนือกว่าสอดคล้องกับ ลัทธิขงจื๊อ และคณะ (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งเร้าที่เร่งให้กลุ่มคนเชื้อสายจีนรวมกันกันเพื่อแสดงพลังความเป็นเงินมากขึ้น โดยวิธีการอาจมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมที่อาศัยอยู่ การที่คนหลายวัฒนธรรมมาอยู่รวมกัน ย่อมส่งผลต่อความเชื่อ รูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน จึงต้องเปิดใจให้กว้างและยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความสงบสุข และไม่เกิดการกดทับระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เป็นการให้พื้นที่ในการแสดงออกอย่างเท่าเทียม เช่นเดียวกับ รุฟพล ทองอินทราช (2564) ที่เสริมว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้ประชากรคนกลุ่มน้อย เช่น คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโงโกล ได้รับผลกระทบจากการกลืนกลายทางวัฒนธรรม จนสูญหายไปมากที่สุด หากศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นไม่ได้รับการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง และคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโงโกลไม่มีอำนาจพอที่จะช่วงชิงส่วนแบ่งของพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมเงินของตน

สถานการณ์ความไม่สงบ พื้นที่เมืองสุโงโกล เป็นพื้นที่ที่ได้ผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 สถานการณ์ความรุนแรงไม่เพียงทำให้กลุ่มคนเชื้อสายจีนต่างพากันอพยพเพื่อแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าภายนอกพื้นที่มากขึ้น ยังทำให้จำนวนประชากรคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโงโกลลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด จำนวนประชากรของคนเชื้อสายจีนที่ลดลงมีผลโดยตรงต่อความเข้มข้นของศิลปวัฒนธรรมเงินในพื้นที่ เพราะเมื่อประชากรคนเชื้อสายจีนน้อยลง พลังในการต่อสู้ต่อรองและการแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมที่มีคนเชื้อสายจีนเป็นเจ้าของก็ลดลงตามมา ทำให้คนเชื้อสายจีนที่ยังหลงเหลืออยู่ต่างพยายามรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น มากบ้างน้อยบ้างตามกำลังที่สามารถทำได้ ทั้งการลดทอนขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมบางอย่างลง ปลูกฝังแนวคิดค่านิยมเกี่ยวกับรากเหง้าความเป็นคนเชื้อสายจีนให้กับเด็กและเยาวชนเชื้อสายจีน และคอยส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนเชื้อสายจีนอยู่เสมอ เช่น ประเพณี

ตรุษจีน ประเพณีสมโภชเจ้าแม่โต๊ะโมะ เห็นได้ว่าเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เมืองสุโขทัย เป็นเหมือนสิ่งเร้าจากภายนอกที่คอยเร่งให้กลุ่มคนเชื้อสายจีน หันมาให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น เนื่องจากศิลปวัฒนธรรม หมายรวมถึงผลรวมของความคิด หากไม่มีศิลปวัฒนธรรมจีน ก็ไม่มีคนเชื้อสายจีนด้วยเช่นกัน และอาจจะส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนเชื้อสายจีนสูญหายไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และคณะ (2556) ที่เห็นว่า หนึ่งในเงื่อนไขที่เกิดจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่เมืองสุโขทัย คือการย้ายออกของกลุ่มคนเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถือครองวัฒนธรรมชายขอบในพื้นที่ โดยปกติการอพยพออกของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย ย่อมส่งผลให้ความเข้มข้นทางวัฒนธรรมจีนเจือจางลง หากมองอีกมุมหนึ่งกลับพบว่า ส่งผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีนด้วยเช่นกัน โดยธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อศิลปวัฒนธรรมที่ตนถือครองกำลังจะถูกกลืนกลายและสูญหาย จะเกิดการรวมกันเพื่อแสดงพลังและบ่งบอกถึงการมีอยู่ของกลุ่มวัฒนธรรมตนมากขึ้น เช่นเดียวกับคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยที่ต่างมีการต่อสู้ดิ้นรนให้ศิลปวัฒนธรรมที่ตนเป็นเจ้าของ สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางแรงกดดันจากบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ผ่านการปลูกฝังค่านิยมและการสร้างการรวมกลุ่ม ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และรู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวในหมู่คนเชื้อสายจีน อันจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัย

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา การเข้ามาของการแพร่ระบาดโรคไวรัสโคโรนา 19 ทำให้คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเข้าสู่การดำเนินชีวิตตามรูปแบบวิถีใหม่ การประกาศใช้นโยบาย “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ของกระทรวงสาธารณสุข ไม่เพียงส่งผลให้การจัดกิจกรรมงานต่าง ๆ ที่เป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนถูกยกเลิก ยังทำให้รูปแบบการคบค้าสมาคมแบบจีนเปลี่ยนแปลงไป คนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยเดิม มีนิสัยชอบการรวมกลุ่ม เนื่องจากการรวมกลุ่มเป็นเหมือนเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยในการต่อรองกับกลุ่มวัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่าในพื้นที่ ดังที่ หมา กุ้ยถ่ง, ศุภการ สิริไพศาล และอดิสร ศักดิ์สูง (2561) ให้ทัศนะว่า คนเชื้อสายจีนมีการสร้างการรวมกลุ่มผ่านสิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรมกวนซี” เป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมในทุกระดับ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงพลังความเข้มแข็งให้กลุ่มคนเชื้อสายอื่นได้รับรู้ ยังมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและประสานประโยชน์ร่วมกัน การเข้ามาของโรคระบาดไวรัสโคโรนา 19 กลับทำให้การรวมกลุ่มของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในพื้นที่จริง เพราะเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสในวงกว้าง และละเมิดต่อกฎข้อบังคับจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่งผลให้คนเชื้อสายจีนหันมาเลือกใช้เทคโนโลยีการสื่อสารด้วยแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น โปรแกรมไลน์ โปรแกรมซูม เป็นต้น การเลือกใช้สื่อออนไลน์ดังกล่าวส่งเสริมไม่ให้เกิดการรวมกลุ่มของคนเชื้อสายจีนในพื้นที่เมืองสุโขทัยขาดหายไป ยังคงการติดต่อซึ่งและกัน เพิ่มช่องทางในการสร้างความเข้มแข็งแก่กลุ่มคนเชื้อสายจีนให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น ดังมีงานวิจัยของ ภัทราภรณ์ ทวีกุล และอัจฉรา สิมฉี (2565) ที่ให้ผลสรุปว่าการเข้ามาของโรคระบาดไวรัสโคโรนา 19 ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มคนเชื้อสายจีน

อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากรูปแบบวิถีชีวิตที่ชอบการรวมกลุ่มเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ของกลุ่มคน เชื้อสายจีนเปลี่ยนไป สามารถทำได้ภายในพื้นที่ทางอินเทอร์เน็ต กลับส่งผลดีมากขึ้นต่อการเสริมสร้าง อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีนในพื้นที่เมืองสู่โหงโลก เพราะมีความสะดวกสบายกว่า ยืดหยุ่น ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทำให้การประชุมหารือเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม จีน เช่น การประชุมงานประเพณีตรุษจีน การหารือแนวทางอนุรักษ์การเชิดสิงโตจีน ทำได้ง่ายและ รวดเร็วยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษารูปแบบหรือกิจกรรมเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทย เชื้อสายจีนที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับสภาพบริบทภายในพื้นที่เมืองสู่โหงโลก โดยให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของกิจกรรมสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น
2. รัฐควรพัฒนาพื้นที่ ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โดยเพิ่มงบประมาณในการประยุกต์ หลักสูตรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เช่น การเพิ่มรายวิชาพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ คนในพื้นที่เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ให้เกียรติและเคารพความเห็นต่างของคนต่างวัฒนธรรม อันจะมี ผลต่อการดำรงอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้กับพื้นที่เมืองสู่โหงโลก ได้มากขึ้น
3. ควรให้อำนาจแก่คนในพื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนของตนเอง มีการ ประชุมระดมสมองจากคนทุกเชื้อสาย เพื่อกำหนดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับส่วนกลาง และ พิจารณาความสอดคล้องกับพื้นที่เมืองสู่โหงโลก เช่น การเพิ่มเนื้อหาศิลปะจีน การจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมจีนจากคนในท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ การผ่อนคลาย และมีความสุข เพราะไม่ต้องกังวลกับการทำผิดหลักวัฒนธรรมของคนศาสนาอื่น ๆ
4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเงื่อนไขที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทย เชื้อสายจีนในพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากสภาพบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้เกิดเงื่อนไขที่ใช้ ในการเสริมสร้างต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการปริญญาเอก กาลุณานาภิเชก (คปก.) ประจำปีงบประมาณ 2562 เลขที่สัญญา PHD/0188/2561 ภายใต้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งปัจจุบันอยู่ในการบริหารจัดการของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

รายการอ้างอิง

เกตมาตุ ดวงมณี. (2552). ภาษาจีนกับวัฒนธรรมความเชื่อ “เทพเจ้า” และ “ภูตผี”.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. 2(2), 34-40.

- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2561). ศาลเจ้าจีน: ศรัทธาสถานในสังคมไทย. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. 37(1), 45-70.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2559). **ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่ อัตลักษณ์สำคัญของคนจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- เทศบาลเมืองสุโขทัย. (2565). **ประวัติศาสตร์เมืองสุโขทัย**. สืบค้น 22 เมษายน 2565, จาก <http://www.kolokcity.go.th>.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, อุทิศ สังข์รัตน์ และปัญญา เทพสิงห์. (2556). ปัญหาและการปรับตัวของผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อในสามจังหวัดชายแดนใต้. **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์**. 53(3), 81-103.
- ธวัชพล ทองอินทราช. (2564). กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทยทรงดำจังหวัดชุมพร. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. 6(12), 237-251.
- นุรฟารินดา ตะแซ. (2560). **โอกาสการลงทุนธุรกิจและศักยภาพการค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย อำเภอสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส** (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมป์ฟอร์ด.
- บุญช่วย โชคอำนวย. (2537). **ปัจจัยทางครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อทางการเรียนระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาลเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี** (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญญา คางทอน. (2561). สภาพและปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนไทยที่ประเทศจีน. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 8(1), 23-29.
- ภัทรภรณ์ ทวีกุล และอัจฉรา สิมลี. (2565). การศึกษามุมมองของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษและการสื่อสารเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ในสถานการณ์โควิด 19. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. 18(1), 112-136.
- ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต. (2565). **สถานการณ์สังคมไทยไตรมาสที่ 4 และภาพรวมปี 2565**. สืบค้น 3 มีนาคม 2565, จาก <http://social.nesdc.go.th>.
- รัฐพร ศิริพันธุ์. (2561). แนวทางการเตรียมความพร้อมและวิธีการเรียนสำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาจีน. **วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 5(1), 103-112.
- ลัชชา ชุมหวิจิตรรา, วาสนา บุญสมัย และไพรินทร์ ต้นพุ่ม. (2561). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนิสิตบัณฑิตศึกษานานาชาติ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **วารสาร Mahidol R2R e-Journal**. 5(2), 83-94.
- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และบุษบง ชัยเจริญวัฒน์. (2553). **โครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลง สถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และความรุนแรง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. สงขลา: มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2563). การศึกษา "สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน". กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานสถิติประจำปีของประเทศไทย. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2565, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2564/index.html>.
- หมา กุ้ยถ้ง, ศุภการ สิริไพศาล และอดิศร คักดิ์สูง. (2561). วัฒนธรรมกวนซีกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างประเทศไทย. *อินทนิลทักษิณสาร*. 13(2), 139-163.
- Bloomfield, A. I. (1989). Economics. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 503(1), 185-186.
- Gagne, M. & Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*. 26(4), 331-362.
- Tepsing, P. & Boonprakarn, K. (2017). Cultural tourism management: A case study of the Chao Mae Tomo festival, Su-ngai Kolok town, Narathiwat province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*. 38(1), 493-505.

การสัมภาษณ์

- นางสาวเจ (นามสมมุติ). คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่. สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2564.
- นางสาวเอช (นามสมมุติ). คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่. สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2564.
- นางสาวโอ (นามสมมุติ). คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่. สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2564.
- นายซี (นามสมมุติ). เจ้าของธุรกิจท้องถิ่นเชื้อสายจีน. สัมภาษณ์ 6 ตุลาคม 2564.
- นายบี (นามสมมุติ). เจ้าหน้าที่ดูแลศาลเจ้าเชื้อสายจีน. สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2564.
- นายเอ (นามสมมุติ). คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่. สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2564.
- นายเอ็น (นามสมมุติ). คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่. สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2564.
- นายเอ็ม (นามสมมุติ). คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่. สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2564.
- นายแอล (นามสมมุติ). เจ้าหน้าที่ดูแลศาลเจ้าเชื้อสายจีน. สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2564.